

3. Gorton G. Bank Credit Cycles / G. Gorton, P. He // Review of Economic Studies. – 2008. – № 75 (4).
4. Бураков Д. Управление цикличностью движения кредита : [монографія] / Д. Бураков. – М. : Русайнс, 2015. – 288 с.
5. Черничко Т. Інституційні засади організації кредитних відносин в Україні / Т. Черничко // Економічний аналіз. – 2013. – Т. 14. – № 1. – С. 361–368.
6. Кузнєцова Л. Кредитний менеджмент : [підруч. для студ. вищ. навч. закл.] / Л. Кузнєцова. – О. : ОРІДУ НАДУ, 2007. – 332 с.
7. Діяльність банків на кредитному ринку в умовах асиметрії інформації : [монографія] / [Л. Кузнєцова, Я. Андрєєва, Л. Жердецька та ін.]; за ред. Л. Кузнєцової. – О. : ОНЕУ, 2015. – 289 с.
8. Офіційне інтернет-представництво Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.bank.gov.ua.

УДК 336.226.11

Михайленко С.В.

*доктор економічних наук,
професор кафедри фінансів та кредиту
Одеської філії ПВНЗ «Європейський університет»*

Шрамко О.О.

*старший викладач кафедри математики та інформаційних технологій
Одеського торговельно-економічного інституту*

ФИСКАЛЬНИ ЕФЕКТИ РОЗПОДІЛУ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ МІЖ БЮДЖЕТАМИ

Статтю присвячено проблемам розподілу податку на доходи фізичних осіб між бюджетами в Україні. Проаналізовано динаміку та структуру податку на доходи фізичних осіб у доходах державного та місцевих бюджетів, оцінено фискальні ефекти від надходження цього податку. Надано пропозиції щодо підвищення обсягу надходжень податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів.

Ключові слова: податок на доходи фізичних осіб, доходи бюджету, місцеві бюджети, фискальний ефект, децентралізація бюджетних ресурсів.

Михайленко С.В., Шрамко Е.А. ФИСКАЛЬНЫЕ ЭФФЕКТЫ РАСПРЕДЕЛЕНИЯ НАЛОГА НА ДОХОДЫ ФИЗИЧЕСКИХ ЛИЦ МЕЖДУ БЮДЖЕТАМИ

Статья посвящена проблемам распределения налога на доходы физических лиц между бюджетами в Украине. Проанализированы динамика и структура налога на доходы физических лиц в доходах государственного и местных бюджетов, оценены фискальные эффекты от поступления этого налога. Даны предложения по повышению объема поступлений налога на доходы физических лиц в местные бюджеты.

Ключевые слова: налог на доходы физических лиц, доходы бюджета, местные бюджеты, фискальный эффект, децентрализация бюджетных ресурсов.

Mykhailenko S.V., Shramko H.A. FISCAL EFFECTS DISTRIBUTION OF TAXES ON PERSONAL INCOME BETWEEN BUDGETS

The article is devoted to the problems of the distribution of the tax on personal income between budgets in Ukraine. The dynamics and structure of the tax on personal income in the income of the state and local budgets, estimated fiscal effects of the proceeds of this tax. Proposals to increase the level of income tax on personal income to the local budgets.

Keywords: tax on personal income, revenues, local budgets, fiscal effect, decentralization of budgetary resources.

Постановка проблеми. Європейський вектор розвитку економіки нашої країни, інтеграція України у світовий економічний простір на засадах партнерства, курс на децентралізацію та реформування бюджетної системи країни актуалізують питання розподілу бюджетних ресурсів між державою та місцевими органами влади. Основна вага інтеграційних процесів має бути перенесена з центральних органів виконавчої влади на регіони та територіальні громади.

Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО) є одним із найважливіших бюджетотворюючих податків, за рахунок надходжень якого здійснюється фінансування загальнодержавних потреб та делегованих повноважень органів місцевої влади. У результаті перерозподілу доходів фізичних осіб, з одного боку, реалізується економічна доктрина щодо рівня добробуту різних верств населення, а з іншого – формується фінансова база держави та органів місцевого самоврядування. Реформа бюджетного та податкового законодавства, зокрема новації Бюджетного кодексу України, прийняття Податкового кодексу України та змін до них, зробили певні корективи у

механізм справляння податку на доходи фізичних осіб та його розподіл між бюджетами. Це вимагає проведення ретельного аналізу надходжень податку на доходи фізичних осіб у складі доходів державного та місцевих бюджетів для визначення ефективності його функціонування на різних рівнях бюджетної системи та надання пропозицій щодо підвищення його ролі у зміцненні фінансової бази місцевих органів влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських учених, які досліджують питання оподаткування доходів фізичних осіб, доцільно виділити публікації С.Б. Гудковського та Д.Я. Остапенко [6]. Оцінюванню фискальної ефективності функціонування податку на доходи фізичних осіб присвячено праці К.І. Швабій [12]. Роль податку на доходи фізичних осіб у доходах бюджетів у контексті адміністративно-територіальної реформи та децентралізації влади розглядають Н.А. Абрамченко [10], І.Л. Федун, Т.Б. Васина [3], І.О. Цимбалюк [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте перманентні зміни у податковому

та бюджетному законодавстві, сучасні економічні реалії, процеси децентралізації бюджетної системи потребують подальших досліджень, спрямованих на пошук шляхів оптимального розподілу фінансових ресурсів, зокрема податкових надходжень між бюджетами різних рівнів. Отже, актуальним постає питання дослідження впливу цих новацій на функціонування ПДФО та його роль у формуванні доходів бюджетів різних рівнів.

Мета статті полягає в аналізі та оцінці результатів змін і нововведень із точки зору фіскального ефекту від розподілу податку на доходи фізичних осіб між бюджетами та внесенні пропозицій щодо підвищення його ролі у формуванні доходів місцевих бюджетів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Податок на доходи фізичних осіб є загальнодержавним податком та займає провідне місце у податковій системі держави як її обов'язковий компонент. ПДФО – один із найважливіших податків у системі прямого оподаткування поряд із податком на прибуток підприємств. Податок на доходи фізичних осіб – це плата фізичної особи за послуги, які надаються їй територіальною громадою, на території якої така фізична особа має податкову адресу або розташовано особу, що утримує цей податок. Механізм функціонування цього податку в сучасних умовах визначається нормами Податкового кодексу України [1].

Відповідно до ст. 64 Бюджетного кодексу України від 21 червня 2001 р., прибутковий податок із громадян (із 2004 р. – податок на доходи фізичних осіб) забезпечує надходження ресурсів до дохідної частини місцевих бюджетів, повністю закріплюється за бюджетами місцевого самоврядування, що й закладає основу формування міських, сільських та селищних бюджетів, а також їх об'єднань. До доходів бюджетів міст Києва і Севастополя зараховується 100% загального обсягу прибуткового податку з громадян, що справляється на території цих міст. До бюджетів міст республіканського (в Автономній Республіці Крим) та обласного значення цей податок зараховується в обсязі 75% від загальної суми податку, що сплачується на території відповідних міст. Дохідна частина бюджетів міст районного значення, сіл, селищ та їх об'єднань отримує 25% від загального обсягу податку з доходів фізичних осіб, що сплачується на їх території [2; 3, с. 48].

До доходів бюджету Автономної Республіки Крим та областей зараховується 25% від суми зібраного на цій території податку для забезпечення реалізації спільних соціально-економічних і культурних програм територіальних громад, а 50% від загального обсягу прибуткового податку з громадян (ПДФО), що справляється на території сіл, селищ, міст районного значення та їх об'єднань, надходять до районного бюджету (бюджету відповідного району) [2; 3, с. 48].

Таким чином, нормами Бюджетного кодексу податок на доходи фізичних осіб став закріпленим податком, надходження від якого у фіксованих частках розподіляються в регіоні між бюджетами адміністративно-територіальних одиниць різного рівня для забезпечення фінансування делегованих державою видаткових повноважень [4, с. 144; 5]. ПДФО посідає провідне місце у формуванні фінансових ресурсів місцевих бюджетів, оскільки понад 75% податкових надходжень, або майже 45% усіх доходів, які акумулюються в місцевих бюджетах, становлять надходження від цього податку [6, с. 39]. Обсяги надходжень ПДФО до того чи іншого виду місцевого бюджету залежать від його місця в структурі бюджетної системи України.

Якщо до 2011 р. податок на доходи фізичних осіб розглядався як ресурс виключно місцевих бюджетів і зараховувався до них у розмірі 100%, то новаціями Бюджетного кодексу України від 2010 р. внесені незначні зміни у перерозподіл податку на доходи фізичних осіб між бюджетами. Вони стосуються тільки бюджету міста Києва, до доходів якого починаючи з 2011 р. зараховується 50% податку на доходи фізичних осіб, що сплачується (перераховується), згідно з Податковим кодексом України, на території міста Києва. Інші 50% від загального обсягу податку на доходи фізичних осіб, що сплачується (перераховується) на території міста Києва, включаються до доходів державного бюджету України [7].

Податок на доходи фізичних осіб є вагомим джерелом доходів зведеного бюджету України. Його надходження мають сталу тенденцію до зростання. Так, за 2011 р. надходження від сплати ПДФО становили 60,2 млрд. грн., тоді як за 2015 р. – уже 100,0 млрд. грн., тобто збільшилися на 39,8 млрд. грн., або на 66,1% (табл. 1).

Незважаючи на щорічні зростання обсягів надходжень від ПДФО в доходах зведеного бюджету, його частка у ВВП залишається на рівні близько 5,0%. Питома вага податку в доходах зведеного бюджету має тенденцію до зростання від 15,1% у 2011 р. до 16,5% у 2014 р. Однак у 2015 р. частка ПДФО в доходах зведеного бюджету різко знизилася під впливом змін у податковому та бюджетному законодавстві, а також зі зростанням надходжень від оподаткування імпортних операцій: податку на додану вартість, акцизного податку та ввізного мита. Загалом ПДФО відіграє значну роль у формуванні доходів та податкових надходжень зведеного бюджету України, поступаючись лише податку на додану вартість.

Серед прямих податків зведеного бюджету України також переважають надходження від податку на доходи фізичних осіб, що вказує на те, що основний тягар прямого оподаткування, незважаючи на невисокі особисті доходи, перекладається на населення, що не відповідає рівню життя пересічних українців.

Таблиця 1

Податок на доходи фізичних осіб у доходах зведеного бюджету України

Показники	2011	2012	2013	2014	2015
ВВП, млрд. грн.	1316,6	1408,9	1454,9	1566,7	1979,5
Доходи зведеного бюджету, млрд. грн.	398,6	445,5	442,8	456,1	652,0
Податкові надходження, млрд. грн.	334,7	360,6	354,0	367,5	507,6
Податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), млрд. грн.	60,2	68,1	72,2	75,2	100,0
Частка ПДФО у ВВП, %	4,6	4,8	5,0	4,8	5,1
Частка ПДФО в доходах зведеного бюджету, %	15,1	15,3	16,3	16,5	15,3
Частка ПДФО в податкових надходженнях зведеного бюджету, %	18,0	18,9	20,4	20,5	19,7

Джерело: розраховано та складено за даними [8]

Таблиця 2

Структура доходів місцевих бюджетів, %

Доходи	2011	2012	2013	2014	2015
Податкові надходження, у тому числі:	40,3	38,1	41,3	37,7	33,4
- податок на доходи фізичних осіб	29,8	27,1	29,2	27,0	18,6
Неподаткові надходження	6,0	5,6	5,5	5,3	6,8
Доходи від операцій із капіталом	1,0	0,8	0,6	0,5	0,6
Цільові фонди	0,4	0,2	0,2	0,1	0,1
Трансферти	52,3	55,3	52,4	56,4	59,1
Всього доходів	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Джерело: розраховано та складено за даними [8]

Таблиця 3

Нормативи відрахувань від податку на доходи фізичних осіб до бюджетів місцевого самоврядування, %

Місцеві бюджети	2001–2010 рр.	2011–2014 рр.	2015 р.
Обласні бюджети	25	25	15
Бюджети міст обласного значення	75	75	60
Районні бюджети	25	25	60
Бюджети сіл, селищ, міст районного значення	25	25	0
Бюджет міста Києва	100	50	40
Бюджет міста Севастополя	100	100	100
Бюджети об'єднаних територіальних громад			60

Джерело: складено за даними [2; 7; 10]

Характеризуючи фіскальне значення податку на доходи фізичних осіб, слід зазначити, що він не лише формує суттєву частину доходів зведеного бюджету, але й є основним джерелом доходів місцевих бюджетів (табл. 2).

Частка податку на доходи фізичних осіб у структурі доходів місцевих бюджетів в останні роки має стійку тенденцію до зниження з 29,8% у 2011 р. до 27,0% у 2014 р., а з унесенням змін до Бюджетного кодексу щодо реформи міжбюджетних відносин цей показник знизився до позначки 18,6% у 2015 р. Якщо питома вага ПДФО в структурі податкових надходжень місцевих бюджетів перевищувала 70% у 2011–2014 рр., то в 2015 р. частка ПДФО у складі податкових надходжень становить лише 55,7%.

Таке становище призводить до скорочення закріплених доходних джерел місцевих бюджетів, за рахунок яких здійснюється фінансування делегованих повноважень органів місцевого самоврядування. Аналіз показників формування і розподілу доходів місцевих бюджетів указує на значне зниження рівня фінансової децентралізації за доходами, пряму залежність місцевих органів влади від центрального уряду, а доходів місцевих бюджетів – від трансфертів із державного бюджету [9, с. 89].

Законом України від 28.12.2014 № 79-VIII було внесено зміни до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин [10]. Нововведення Бюджетного кодексу несуть кардинальні зміни у перерозподілі грошових коштів між ланками бюджетної системи і спрямовані на децентралізацію фінансів та розширення доходної бази місцевих бюджетів шляхом закріплення за ними або збільшення відсотка окремих податкових надходжень та зборів.

Зазначимо, що практика формування бюджетів місцевого самоврядування за рахунок надходжень ПДФО наявна в багатьох європейських країнах: у такий спосіб місцеві громади зацікавлені у стимулюванні підприємницької активності на своїй території [11, с. 89]. Проте дещо проблематичним із точки зору наповнення місцевих бюджетів є зміни, за якими міс-

цеві бюджети втрачають частину доходів від податку на доходи фізичних осіб (табл. 3).

У 2011–2014 рр. державному бюджету України належало тільки 50% податку на доходи фізичних осіб, який сплачувався на території міста Києва. У 2015 р. до державного бюджету зараховується 25% податку на доходи фізичних осіб, який сплачується на територіях усіх регіонів, та 60% податку в місті Києві. Проте бюджети сіл, селищ та міст районного значення залишилися без надходжень цього податку, якщо вони не підуть на добровільне укрупнення.

Розподіл податку на доходи фізичних осіб між державним та місцевими бюджетами (табл. 4) показує, що за результатами 2015 р. до державного бюджету надійшло 45,1 млрд. грн. податку на доходи фізичних осіб, що на 32,4 млрд. грн., або в 3,5 рази, більше, ніж у попередньому році.

Такий фіскальний ефект зростання зумовлений не економічними чинниками, а перерозподілом коштів між державним та місцевими бюджетами, а саме частковим зарахуванням надходжень ПДФО до державного бюджету. Раніше ці кошти надходили до місцевих бюджетів.

Таблиця 4

Розподіл ПДФО між державним та місцевими бюджетами

Роки	ПДФО, всього	Державний бюджет		Місцеві бюджети	
		млн. грн.	% до загальної суми	млн. грн.	% до загальної суми
2010	51029,3	-	-	51029,3	100,0
2011	60224,5	6159,5	10,2	54065,0	89,8
2012	68092,4	7026,4	10,3	61066,0	89,7
2013	72151,0	7565,0	10,5	64586,0	89,5
2014	75203,0	12645,8	16,8	62557,2	83,2
2015	99983,2	45062,0	45,1	54921,2	54,9

Джерело: складено за даними [8]

Найбільшим складником ПДФО державного бюджету в 2015 р. (23,0 млрд. грн.) є податок на доходи у вигляді заробітної плати, який становить половину всіх надходжень податку. П'ята частина надходжень – це військовий збір (9,2 млрд. грн.), уведений у 2014 р. як тимчасовий засіб наповнення бюджету в надзвичайних умовах. Суттєву частку посідають надходження від оподаткування процентів (8,2 млрд. грн.). Фіскальний ефект від ПДФО може бути і вище, якщо податкове навантаження на доходи найбагатших платників (річний дохід перевищує 1 млн. грн.) буде корелювати з їх доходами.

Податок на доходи фізичних осіб попри переспрямування його значної частки до державного бюджету продовжує зберігати позицію найвагомішого джерела доходної частини місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів – 45,6%). Надходження цього податку в 2015 р. становило 54,9 млрд. грн., що на 7,6 млрд. грн., або на 12,2%, менше, ніж у 2014 році. Питома вага ПДФО місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України за п'ять років зменшилася майже в два рази: від 100% у 2010 р. до 54,9% у 2015 р. (рис. 1).

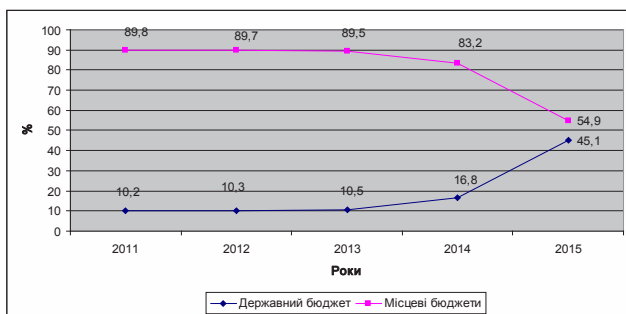

Рис. 1. Частка ПДФО державного та місцевих бюджетів у зведеному бюджеті України, %

Таким чином, державному бюджету відійшло передбачуване та достатньо стабільне джерело податкових надходжень місцевих бюджетів, що призвело до негативного фіскального ефекту для місцевих бюджетів за цим податком.

Як компенсацію цих утрат місцеві бюджети отримують із державного бюджету нові цільові платежі: медичну та освітню субвенції, субвенцію на підготовку робітничих кадрів, механізм розрахунку яких визначається порядком розподілу, встановленим Законом України «Про державний бюджет України на 2015 рік». Однак вилучення коштів із місцевих бюджетів та зустрічний рух цільових трансфертів із державного бюджету на виконання делегованих повноважень знижують фінансову самостійність та фінансову незалежність місцевих органів влади.

Важливим напрямом підвищення фіскальної ефективності ПДФО є запровадження диференційованих ставок оподаткування залежно від розміру доходів, оскільки, за даними науковців, частка доходу, що належить мільйонерам, становить понад 50%, а частка сплаченого ними ПДФО в загальній сумі надходжень зведеного бюджету України коливається в межах 2,0-2,5% [12, с. 33].

Для підвищення фіскального ефекту від ПДФО для місцевих бюджетів та зміцнення фінансової самостійності місцевих органів влади пропонуємо перевести податок на доходи фізичних осіб до складу місцевих податків та стовідсотково перераховувати у місцеві бюджети органів місцевого самоврядування. Така пропозиція зумовлена тим, що, по-перше,

ПДФО є основним бюджетоутворюючим податком на місцях; по-друге, він прямо залежить від доходів громадян окремих територій та рівня їхнього життя; по-третє, має широку податкову базу; по-четверте, досвід розвинених країн свідчить, що цей податок є потужним фінансовим ресурсом саме місцевих органів влади.

Вважаємо за доцільне змінити систему розподілу ПДФО між місцевими бюджетами та передавати його до бюджету не за місцем походження доходу платника податку (тобто за місцем здійснення діяльності працівника), а за місцем його реєстрації (проживання). Аргументом на користь такого підходу є те, що органи місцевої влади під час формування бюджету повинні орієнтуватися на потреби місцевих жителів в отриманні суспільних благ, які змінюються зі зміною рівня доходів. У такому разі податок на доходи фізичних осіб буде виконувати функцію плати за користування місцевою інфраструктурою, оскільки відмінності в податковому навантаженні визначають відмінності в обсягах та якості надання місцевих суспільних благ та послуг.

Висновки. Податок на доходи фізичних осіб є основним фінансовим ресурсом органів місцевої влади, за рахунок якого формується значна частка податкових надходжень місцевих бюджетів. Запровадження нових нормативів розподілу ПДФО між державним та місцевими бюджетами призвело до зниження фіскального ефекту від ПДФО у доходах місцевих бюджетів на 7,6 млрд. грн. у 2015 р. У контексті процесів децентралізації державного управління та бюджетної системи, реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади парадоксальним є централізація бюджетних ресурсів від податку на доходи фізичних осіб. Ця ситуація потребує виправлення в напрямі підвищення фінансової самостійності та фінансової незалежності місцевих бюджетів, у тому числі за рахунок зміни механізму розподілу ПДФО між бюджетами та підвищення фіскального ефекту від його застосування.

Перспективами подальших досліджень є розроблення рекомендацій щодо диференціації ставок оподаткування доходів фізичних осіб та пошук шляхів підвищення фіскальної ефективності формування і розподілу коштів місцевих бюджетів.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Податковий кодекс України : Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show>.
2. Бюджетний кодекс України від 21.06.2001 № 2542-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2542-14>.
3. Федун І.Л. Фіскальна роль податку на доходи фізичних осіб в контексті адміністративно-територіальної реформи в Україні / І.Л. Федун, Т.Б. Васина // Економіка та держава. – 2012. – № 1. – С. 47–50.
4. Карлін М.І. Проблеми та напрями вдосконалення формування доходів бюджету депресивного регіону (на прикладі Волинської області) / М.І. Карлін, І.В. Воевода // Науковий вісник Волинського державного ун-ту імені Лесі Українки. – 2007. – № 12. – С. 144–152.
5. Цимбалюк І.О. Значення податку на доходи фізичних осіб у системі територіальних фінансів / І.О. Цимбалюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.economy.in.ua/pdf/1_2012/12.pdf.
6. Гудковський С.Б., Остапенко Д.Я. Податок на доходи фізичних осіб в Україні: суперечки та перспективи / С.Б. Гудковський, Д.Я. Остапенко // Вісник НТУ «ХПІ». Серія «Актуальні проблеми управління та фінансово-господарської діяльності підприємства». – 2012. – № 56(962). – С. 38–43.

7. Бюджетний кодекс України. Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/>.
8. Звіти про виконання зведеного, державного та місцевих бюджетів України / Державна казначейська служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>.
9. Батажок С.Г. Доходи місцевих бюджетів як основа фінансової незалежності органів місцевого самоврядування / С.Г. Батажок // Формування ринкових відносин в Україні. – 2016. – Вип. 2. – С. 86–91.
10. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин : Закон України від 28.12.2014 № 79-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19>.
11. Абрамченко Н.А. Податок на доходи фізичних осіб у системі децентралізації державного управління / Н.А. Абрамченко // Молодий вчений. – 2015. – № 12(27). – Ч. 1. – С. 88–91.
12. Швабій К.І. Фіскальна ефективність податку на доходи фізичних осіб / К.І. Швабій // Фінанси України. – 2012. – № 3. – С. 31–37.

УДК 336.71:005(477)

Мільчакова А.С.

аспірант

*Інституту бізнес-технологій
Української академії банківської справи
Сумського державного університету*

Назаренко Л.В.

аспірант

*Української академії банківської справи
Сумського державного університету*

ДОСЛІДЖЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ТА МЕТОДОЛОГІЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ БАНКУ

У статті розглянуто сутнісну характеристику поняття «антикризове управління». Визначено основні рівні реалізації антикризових заходів. Виділено основні та найбільш ефективні інструменти антикризового управління в банку, розкрито зміст кожної із зазначених груп інструментів та їх застосування в процесі банківської діяльності.

Ключові слова: антикризове управління, банк, криза, інструменти антикризового управління, ліквідність, прибутковість.

Мильчакова А.С., Назаренко Л.В. ИССЛЕДОВАНИЕ СУЩНОСТИ ПОНЯТИЯ И МЕТОДОЛОГИЧЕСКОГО ИНСТРУМЕНТАРИЯ АНТИКРИЗИСНОГО УПРАВЛЕНИЯ БАНКА

В статье рассмотрена сущностная характеристика понятия «антикризисное управление». Определены основные уровни реализации антикризисных мер. Выделены основные и наиболее эффективные инструменты антикризисного управления в банке, раскрыто содержание каждой из указанных групп инструментов и их применение в процессе банковской деятельности.

Ключевые слова: антикризисное управление, банк, кризис, инструменты антикризисного управления, ликвидность, прибыльность.

Milchakova A.S., Nazarenko L.V. INVESTIGATION OF THE CONCEPTS AND METHODOLOGICAL TOOLS OF BANK ANTI-CRISIS MANAGEMENT

The paper examines essential characteristics of "anti-crisis management" concept. It is determined base level of anti-crisis measures realization. It is outlined basic and most effective tools of anti-crisis management at the bank, the content of each groups of tools and their application in the process of banking activity.

Keywords: anti-crisis management, bank, crisis, anti-crisis management tools, liquidity and profitability.

Постановка проблеми. В умовах загострення кризової ситуації у фінансово-економічному секторі України діяльність банківських установ пов'язана з постійним підвищенням ризику та загрозами зниженню рівня фінансової стабільності через значний відтік депозитів, погіршення якості активів, зменшення рівня ліквідності, втрату корпоративних клієнтів та зниження курсу національної грошової одиниці тощо. Значний негативний вплив чинить політична нестабільність у країні, результатом якої є збільшення дефіциту бюджету, зростання державного боргу та відтік капіталу з країни. Дані фактори викликають дефіцит фінансових ресурсів як в економіці держави, так і безпосередньо в банківському секторі, і виявляються у загостренні конкурентної боротьби за вільні фінансові ресурси серед державних та фінансово-кредитних установ. У таких умовах особливої актуальності набуває перегляд системи банківського управління кризовими ситуаціями та

перехід до пошуку нових ефективних методів антикризового менеджменту в банку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження питань антикризового управління було зроблено такими вченими, як О.Б. Афанасьєва [1], О. Барановський [2], В.Я. Вовк [3], Р.І. Данилов [4], В. Джулай, А.М. Литвиненко [8], Ю.С. Ребрик [6; 7], Н.В. Тарасевич [8], П. Чуб [9], Н. Lothrop [10] та ін.

Однак високо оцінюючи наукові дослідження, слід зауважити, що система антикризового управління діяльністю банку є недостатньо розробленою як у теоретичному, так і в практичному аспекті, тому дана тема є доволі дискусійною та залишається актуальною.

Мета статті полягає у систематизації теоретичних розробок учених щодо визначення сутності поняття антикризового управління банком, а також виділенні інструментарію для попередження і подолання